

8. *Высочайше утвержденный Проект для Консуловъ Его Императорского Величества, пребывающих в Европе и Америке* // Полное собрание законов Российской Империи, с 1649 года. – Т. XXXVII. – СПб., 1830. – С. 467 – 479.
9. *Высочайше утверждённый уставъ для российскихъ консуловъ въ Европѣ и Америкѣ* // Полное собрание законов Российской империи. Царствование Государя Императора Александра Второго. – Т. 33 (1858). – Ч. 2. Законы (33351 - 34004). – С. 531-553.
10. *Гузанов, В.* На благо дела российского (о первом русском консуле в Японии И. А. Гошкевиче / В. Г. Гузанов // *Проблемы Дальнего Востока.* – 1991. - № 1. – С. 136-147.
11. *Договоръ о торговлѣ и мореплаваніи, заключенній между Россіей и Японіей 27 мая (8 іюня) 1895 года* // Сборникъ договоровъ и дипломатическихъ документовъ по дѣламъ Дальняго Востока. 1895–1905 гг. – С.-Петербургъ, 1906.
12. *Конвенція, заключенная въ Едо, 11 декабря 1867 г.* // Договоры Россіи съ Востокомъ / собралъ и издалъ Т. Юзефовичъ. – С. Петербургъ, 1869. – С. 290–294.
13. *Максимов, С. В.* Собрание сочинений. – Т. 12. На востокъ. – Ч. 2. – С.-Петербургъ, 1909.
14. *О порядкѣ представленія на ревизию в Министерство Иностранныхъ Дѣлъ счетовъ чрезвычайныхъ издержекъ Миссій и Консульствъ нашихъ* // Полное собрание законовъ Российской Имперіи. – Собрание второе. - Т. XXXII. – СПб., 1858. - С. 913.
15. *Подалко, П. Э.* Япония в судьбах России: Очерки истории царской дипломатии и рос. диаспоры в Японии в конце XIX – начале XX века / П. Э. Подалко. – М., 2004.
16. *Сафронова, Е. В.* Историческое развитие консульской юрисдикции и организация консульских судов России на Востоке [Электронный ресурс] / Е. В. Сафронова. – Режим доступа: <http://www.k-press.ru/bh/2002/3/safronova/safronova.asp>. Доступ – 6.03.2013 р.
17. *Сафронова, Е. В.* Нештатные консулы Российской империи / Е. В. Сафронова // *Государство и право.* – 2002. - № 8. – С. 95 - 104.
18. *Сафронова, Е. В.* Эволюция функций консульских учреждений Российской империи в XVIII – начале XX вв. / Е. В. Сафронова // *Научные ведомости Белгородского государственного университета.* Серия: Философия. Социология. Право. – 2007. – Т. 9. - № 2. – С. 148 – 161.
19. *Уставъ консульскій* // Сводъ законовъ Россійской Имперіи : в 16 т. Т. 11. Ч. 2.– С.-Петербургъ, 1900. – С. 745 – 746.

20. *Уставъ консульскій* // Сводъ законовъ Россійской Имперіи: в 16 т. – Т. 11. Ч. 2. – СПб.: Дѣятель, 1913. – С. 1163 – 1190.
21. *Черевко, К. Е.* Зарождение русско-японских отношений. XVII – XIX века / К. Е. Черевко. – М., 1999. – 256 с.
22. *Lensen, G. A.* Russian Diplomatic and Consular Officials in East Asia / G. A. Lensen. – Tokyo, 1968.
23. *Rosen, R. R.* Forty Years of Diplomacy / R. R. Rosen. – London., 1922.
24. *Status of Japan Raised* // *The New York Times.* – 1899. – July 17.

УДК 94:008(477:438)»20»

Засади двостороннього культурного співробітництва України та Польщі на сучасному етапі

Пачос Юлія

Пачос Юрій. Засади двостороннього культурного співробітництва України та Польщі на сучасному етапі. В статті визначені основні засади культурного співробітництва України та Польщі на сучасному етапі на основі аналізу договірно-правової бази двосторонніх відносин.

Ключові слова: Україна, Польща, співробітництво, культура, загальні та правові засади.

Пачос Юрій. Основы двустороннего культурного сотрудничества Украины и Польши на современном этапе. В статье определены основы культурного сотрудничества Украины и Польши на современном этапе на основе анализа договорно-правовой базы двусторонних отношений.

Ключевые слова: Украина, Польша, сотрудничество, культура, правовые и общие основы.

Pachos Yuriy. Bases of bilateral cultural cooperation between Ukraine and Poland at present period. The bases of cultural cooperation between Ukraine and Poland at present are covered in the article by analyzing the legal base of bilateral relations.

Key words: Ukraine, Poland, cooperation, culture, legal and general principles.

В сучасній системі міжнародних відносин все більшої актуальності набувають питання міжкультурної комунікації, діалогу та обміну. Культурна сфера стає важливою частиною дипломатичних відносин, зокрема двосторонніх.

Серед зовнішньополітичних партнерів України особливе місце посідає Польща. З нею Україну поєднує спільність походження, спорідненість мов і релігій, територіальна близькість і тривалий період існування у складі однієї держави – спочатку Речі Посполитої, пізніше – Російської імперії. Завдяки цим факторам між Україною і Польщею віддавна існує розгалужена мережа двосторонніх зв'язків, важливу роль у структурі яких відіграє культурне співробітництво. На сучасному етапі українсько-польських відносин, коли ще залишаються невирішеними питання спільного історичного минулого, актуальності набувають питання співпраці в галузі культури, що є тією нейтральною сферою примирення українців та поляків, пізнання одне одного та встановлення міжлюдських контактів. Тому актуальними стають і питання дослідження загальних та правових засад двостороннього культурного співробітництва України та Польщі на сучасному етапі.

Наукові дослідження співробітництва України та Польщі після здобуття незалежності Україною були присвячені в більшості політичному та економічному партнерству обох держав. Українсько-польські культурні відносини стали темою небагатьох досліджень. Серед них варто виділити дисертаційні роботи А. В. Васюка [1], В. В. Лиско [5] та Ж. М. Тоценко [11], в яких автори проаналізували договірно-правову базу, різні напрямки та форми, а також перспективи двосторонніх зв'язків в сфері культури, освіти та науки в 1991 – 2010 рр. Однак, досі не систематизовані та не проаналізовані загальні та правові засади двостороннього співробітництва України та Польщі в галузі культури.

Джерельну базу нашого дослідження становлять двосторонні документи, договори, спільні заяви Президентів, декларації України та Польщі, що на сучасному етапі визначають принципи та засади культурної співпраці.

Метою статті є виділення загальних і правових засад двостороннього співробітництва України та Польщі в сфері культури на основі аналізу основної договірно-правової бази відносин і міжнародних документів в сфері культури з врахуванням спільного історичного минулого.

З початком 1990-х років у українсько-польському співробітництві окреслюються незалежні від комуністичної ідеології нові тенденції. Засади прямої співпраці були закладені у Декларації про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин від 13 жовтня 1990 р. [3], статті 5 і 9 якої визначають основні напрями і обсяги гуманітарного співробітництва, зміст і кінцевий результат культурного,

наукового, освітнього обміну. Окрім того, в документі наголошувалося на необхідності поліпшення становища відповідних національних меншин в обох країнах. Збереження їх самобутності мало відіграти важливу роль у зближенні українського та польського народів, етнічно і політично споріднених.

Під час офіційного візиту Президента України Л. Кравчука до Республіки Польща 18 травня 1992 р. у Варшаві був підписаний Договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між двома державами. Окреслюючи в Договорі загальні засади співробітництва в сфері культури та акцентуючи увагу на його особливому значенні у збереженні і розвитку позитивних традицій спільної спадщини, а також подоланні упереджень і негативних стереотипів у відносинах між двома народами, обидві сторони домовились створювати умови для взаємного вільного поширення об'єктивної інформації про сфери їхнього громадського і культурного життя [4, с. 613]. Крім того, Україна та Польща зобов'язались сприяти становленню і розвитку вільних контактів між громадянами обох держав, співробітництву громадських організацій, політичних партій, наукових установ і творчих спілок.

Варто зазначити, що у Договорі закріплювались двосторонні зобов'язання України і Польщі зберігати і брати під правовий захист, а також утримувати згідно з нормами міжнародного права та національними і релігійними звичаями військові та цивільні місця поховань, що знаходяться нині чи відкриються у майбутньому на їхніх територіях і є об'єктом пам'яті і шани громадян обох держав, а також надавати громадянам обох сторін вільний доступ до місць поховання співвітчизників на території іншої держави.

Закономірно, що 1994 р. Україна та Польщі підписали Угоду про принципи співробітництва по забезпеченню прав національних меншин, серед яких: гарантування національним меншинам права та свободи у відповідності з міжнародними стандартами; зобов'язання обох держав враховувати у своїй політиці законні інтереси меншин, вживати необхідні заходи для зберігання, розвитку їх етнічної, мовної, культурної та релігійної самобутності, недопущення на своїй території будь-якої дискримінації осіб за ознакою їх приналежності до меншини; сприяння співробітництву між відповідними державними органами в цілях задоволення потреб меншин в галузі освіти, культури і т.п.; створення сприятливих умов для здійснення програм співробітництва національно-культурних товариств українців в Республіці Польща та поляків в Україні зі своєю етнічною батьківщиною [12].

У ході державного візиту Президента України Л. Кучми до Польщі 25-26 червня 1996 р. було укладено Спільну декларацію Президентів України і Польщі. В сфері культури сторони зобов'язались послідовно дотримуватись демократичних принципів та цінностей, проголошених

міжнародним співтовариством, всіляко сприяти забезпеченню основних прав і свобод людини, а також задоволенню духовних, освітніх і культурних потреб української національної меншини в Республіці Польща і польської – в Україні, особливе значення сторони надають взаємопізнанню і взаєморозумінню між обома народами [8, с. 875]. Було зазначено, що важливим фактором українсько-польського зближення є розширення міжлюдських контактів, зокрема міжрегіонального та транскордонного співробітництва в культурній сфері.

Одними з найважливіших документів, в яких проголошувались основні принципи і засади двосторонньої співпраці, зокрема, і в культурі, є спільні заяви Президентів України та Польщі. Перша з них «До порозуміння і єднання» була підписана Президентом Л. Кучмою і О. Квасневським у травні 1997 р. [10, с. 2] В самій назві закладено дві основні засади усього подальшого співробітництва – порозуміння між українцями і поляками заради єднання у Європі. У цій заяві Президенти обох держав закликали пригадати приклади широкі дружби, взаємодопомоги і співробітництва між нашими народами, а трагічні та суперечливі сторінки спільної історії залишити на розсуд фахівців.

Чіткі зобов'язання щодо реалізації цих засад в галузі освіти, науки, культури були визначені Польщею та Україною в низці угод та протоколів між урядами й профільними відомствами обох держав. Знаковою подією стало оприлюднення 11 липня 2003 р. Спільної заяви Президентів України і Польщі «Про примирення – в 60-ту річницю трагічних подій на Волині» [6, с. 3]. В ній президенти від імені українського та польського народів засудили дії та злочини проти обох народів, що призвели до кривавих подій 1943 – 1944 рр. на Волині та висловили рішуче переконання у тому, що конфлікти минулого не можуть перекреслити те, що протягом століть поєднує Україну і Польщу. 27 квітня 2007 р. у Варшаві була підписана третя за часи незалежності України Спільна заява Президента України та Президента Республіки Польща з приводу 60-х роковин акції «Вісла», в якій в черговий раз обидві держави закликали українців і поляків до продовження процесу примирення, встановлення історичної правди та вшанування жертв таких конфліктів [9, с. 6].

На сьогодні розробляється проект нової Спільної заяви Президентів України та Польщі «Спільна історія. Спільні цінності. Спільне майбутнє» [7, с. 22]. Через усі спільні заяви Президентів України та Польщі червоною ниткою проходять дві основні засади співробітництва: примирення та єднання.

Аналіз двосторонніх міжнародних угод України з Польщею у сфері культури, освіти та науки, а також розуміння начал культурної співпраці та принципів міжнародного культурного співробітництва, проголошених в Декларації ЮНЕСКО 4 листопада 1966 року про

цінність кожної культури, котру треба поважати та зберігати і право кожної людини користуватися культурними надбаннями людства [2], дає змогу сформулювати засади такої співпраці:

1. двостороннє культурне співробітництво реалізується на основі принципів рівності, взаємності та найбільшого сприяння;
2. двостороннє культурне співробітництво передбачає співпрацю між державами, органами влади та місцевого самоврядування, установами та організаціями, громадянами;
3. сторони заохочують та сприяють прямим контактам і співпраці між вищими навчальними закладами та науково-дослідними установами;
4. сторони інформують одна одну з питань, що належать до сфери міжнародного культурного співробітництва;
5. сторони на основі взаємності сприяють вивченню мови та літератури, історії та культури одна одної;
6. сторони сприяють участі власних громадян у міжнародних конгресах, симпозіумах, мистецьких заходах тощо, організованих іншою стороною;
7. сторони підтримують культурний розвиток та сприяють збереженню культурної спадщини національних меншин, що проживають на їх території;
8. сторони надають особливого значення безпосереднім творчим контактам та контактам між людьми;
9. сторони докладають усіх зусиль до примирення українського та польського народів за формулою «Прощаємо і просимо вибачення»;
10. сторони сприяють дослідженням в сфері спільної історії, її трагічних сторінок заради з'ясування об'єктивної правди;
11. сторони забезпечують правовий захист, а також утримання військових та цивільних могил, цвинтарів й місць поховань на їхніх територіях, що є об'єктом пам'яті і шани громадян обох держав.

Отож, культура постає формотворчим зовнішньополітичним чинником, що лежить в основі дій держави на міжнародній арені та її співробітництва з окремими країнами. Традиційно саме наукові, освітні, мистецькі зв'язки між державами і народами є найбільш стійкими та масовими, їх становлення часто відбувається як складний і суперечливий процес, хоча переважно в ньому домінують тенденції взаємозближення і порозуміння. Тому у двосторонніх відносинах України та Польщі культура посідає важливе місце, визначає і спрямовує процес примирення та єднання обох народів. Перспективним є подальше дослідження впливу культурного чинника на зовнішню політику України і Польщі стосовно одна одної.

Література

1. *Васюк, А. В.* Українсько-польські відносини у сфері культури (2001 – 2010 рр.): українознавчий аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 09.00.12 / А. В. Васюк. – К., 2012. – 16 с.
2. *Декларація* принципів міжнародного культурного співробітництва від 4 листопада 1966 року [Електронний ресурс] // Законодавство України. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_067 / Доступ – 10.05.2013 р.
3. *Декларація* про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин. 13.10.1990 р. // Україна на міжнародній арені. Зб. документів і матеріалів 1986 – 1990 рр. – К.: Україна, 1992. – С. 27 – 30.
4. *Договір* між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні взаємини та співробітництво (18.05.1992 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 43.
5. *Лишко, В. В.* Українсько-польські зв'язки в галузі культури 1991 – 1999 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 / В. В. Лишко. – К., 2002. – 16 с.
6. *Про примирення* – в 60-ту річницю трагічних подій на Волині // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 128. – 15 липня.
7. *Поточний архів* Міністерства культури України. – Матеріали до ХХІІ засідання Консультативного комітету Президентів України та Польщі. К., 2012. – 26 с.
8. *Спільна* декларація Президента України і Президента Республіки Польща // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – К., 2006. – Т. 6. – Книга 1. – С. 875.
9. *Спільна* заява Президента України та Президента Республіки Польща з приводу 60-х роковин акції «Вісла» // Над Бугом і Нарвою. – 2007. – № 2.
10. *Спільна* заява Президентів України і Республіки Польща «До порозуміння і єднання» // Урядовий кур'єр. – 1997. – 24 травня.
11. *Тоценко, Ж. М.* Співпраця в галузі культури як складова українсько-польських гуманітарних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 26.00.01 / Ж. М. Тоценко. – К., 2012. – 16 с.
12. *Угода* про принципи співробітництва між Україною та Республікою Польща по забезпеченню прав національних меншин від 01.02.94 [Електронний ресурс] // Законодавство України. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616_194 / Доступ – 12.05.2013 р.

Історія України